

ოჯახში ძალადობის მსხვერპლ ქალთათვის შინაგან
საქმეთა სამინისტროს სერვისების მიწოდებისას
არსებული გამოწვევები
კოვიდ-19-ის პანდემიის დროს

British Embassy
Tbilisi

მომზადებულია ორგანიზაცია „საფარის“ მიერ გაეროს განვითარების პროგრამისა (UNDP) და დიდი ბრიტანეთისა და ჩრდილოეთ ირლანდიის გაერთიანებული სამეფოს მთავრობის UK aid-ის ხელშეწყობით. გამოთქმული მოსაზრებები ავტორისეულია და შეიძლება არ ასახავდეს დონორი ორგანიზაციების თვალსაზრისს.

შესავალი

- აღნიშნული კვლევის მიზანია ოჯახში ძალადობის მსხვერპლთათვის სახელმწიფო სერვისების გაუმჯობესების ხელშეწყობა, საჯარო მმართველობის მიმდინარე რეფორმის ფარგლებში. კერძოდ, კვლევის მთავარი ამოცანებია; 2020 წლის მარტი-ივნისის პერიოდში (შემდგომში „კოვიდ-19-ის პერიოდში“) ოჯახში ძალადობის მსხვერპლთა განწყობის შესწავლა, შინაგან საქმეთა სამინისტროს (შემდგომში „შსს“), მათ შორის, საზოგადოებრივი უსაფრთხოების მართვის ცენტრის „112“ (შემდგომში „112“) მუშაობასთან დაკავშირებით და მათი მომსახურების განვითარებას, კოვიდ-19-ის გავრცელების შედეგად წარმოქმნილი გამოწვევების იდენტიფიცირება. კვლევის ფარგლებში, ინფორმაცია შეგროვდა რაოდენობრივი მეთოდოლოგიის, სატელეფონო და პირისპირი გამოკითხვის მეთოდისა და თვისებრივი მეთოდოლოგიის – ფოკუს-ჯგუფისა და სიღრმისეული ინტერვიუს მეთოდების გამოყენებით.¹ საყურადღებოა, რომ კვლევის მონაცემები რეპრეზენტატული არ არის და კოვიდ-19-ის პერიოდში არსებულ პრობლემებსა და გამოწვევებს სრულად არ ასახავს. ამასთანავე, ანგარიშში მიმოხილული გამოწვევები, შესაძლოა, მხოლოდ კვლევის რესპონდენტებისთვის იყოს რელევანტური.

ძირითადი მიზნებები

- კვლევამ, კოვიდ-19-ის პანდემიის ფონზე, ოჯახში ძალადობის მიზეზები და ფორმები გამოამჟღავნა. რესპონდენტების მონათხრობის მიხედვით, შესაძლოა, პანდემიის პერიოდი განსაკუთრებით რთული იმ სოციალურად დაუცველი ფენის ქალებისთვის აღმოჩნდა, რომლებიც სხვადასხვა სავაჭრო ობიექტებში და ბაზრობებზე მუშაობდნენ. ამ ობიექტების დახურვის შემდეგ, ისინი ფაქტობრივად შემოსავლის გარეშე დარჩნენ, რამაც, გარკვეულ შემთხვევებში, მოძალადე ქმრებისა და შვილების აღელვება და მათ მიმართ აგრესიის გამძაფრება გამოიწვია. რესპონდენტების თანახმად, ოჯახებში, სადაც შემომტანი ან ერთადერთი მარჩენალი ქალი იყო, სწორედ ის აღმოჩნდა ძალადობის მსხვერპლი. ამავე დროს, ფოკუს-ჯგუფის მონაცემებმა აჩვენა, რომ საქართველოში კოვიდ-19-ის გამო შექმნილმა რეალობამ ოჯახში ძალადობის ფენომენი, შესაძლოა, სოციალურად დაუცველი ფენის ოჯახების გარდა, საშუალო და მაღალ ფენებშიც წარმოქმნა. სამსახურების დახურვამ და ადამიანების ერთ სივრცეში გამოკეტვამ, შესაძლოა, მათ შორის კონფლიქტის რისკი გაზარდა, მიუხედავად მათი ფენობრივი კუთვნილებისა. როგორც რაოდენობრივი, ისე თვისებრივი მონაცემების მიხედვითაც, კოვიდ-19-ის პერიოდში, ოჯახში ძალადობის ყველაზე გავრცელებულ ფორმებად

¹ მრავალ პასუხიანი კითხვების გამოყენების გამო, კითხვაზე არჩეული პასუხების საერთო რაოდენობა შეიძლება იყოს უფრო მეტი, ვიდრე რესპონდენტთა რაოდენობა, რომლებმაც კითხვას უპასუხეს, რის შედეგადაც, წინამდებარე კვლევის მიგნებებში მითითებული პასუხების პროცენტული მაჩვენებელი 100%-ს აღემატება.

ფსიქოლოგიური და ფიზიკური ძალადობა დასახელდა. თუმცა, მათ ეკონომიკური და სექსუალური ძალადობის ფორმებიც დაემატა. მაგალითად, რაოდენობრივი კვლევის შედეგად გამოკითხულთა 74% – ფსიქოლოგიური, 67% – ფიზიკური, 19% – ეკონომიკური, 11% – სექსუალური, ხოლო 4% – იძულების მსხვერპლია (შესაძლებელი იყო რამდენიმე პასუხის მონიშვნა).

- კვლევამ ის **პრობლემები და გამოწვევები** გამოავლინა, რომლის წინაშეც ოჯახში ძალადობის მსხვერპლი ქალები აღმოჩნდნენ, კოვიდ-19-ის პანდემიის დროს. რესპოდენტების მონათხრობის საფუძველზე, ერთ-ერთ ყველაზე მნიშვნელოვან გამოწვევად ოჯახში ძალადობის მსხვერპლების ტრანსპორტირება/გადაადგილება გამოიკვეთა. გამომდინარე იქიდან, რომ პოლიცია დისტანციურად არ მუშაობდა, მსხვერპლებს, გამოკითხვისა და საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარებისას, პოლიციის შენობაში მისვლა უწევდათ. ქალები კი, საჯარო ტრანსპორტის არარსებობის პირობებში, ეკონომიკური სიდუხჭირის გამო, ვერ ახერხებდნენ პოლიციის სამმართველოებამდე მისვლას. შედეგად, მათი აზრით, საქმის გამოძიება ფერხდებოდა.
- შსს-ს წარმომადგენლების მიერ მოწოდებული ინფორმაციის თანახმად, კოვიდ 19-ის პერიოდში, „112“ მუშაობის საგანგებო რეჟიმზე გადავიდა. კერძოდ, 2020 წლის თებერვლიდან ოქტომბრამდე, არსებულ ოპერატორებს 70-მდე ახალი კადრი დაემატა, ხოლო ნოემბრის თვეში, ე. წ. „მეორე ტალღის“ დროს – 230 ოპერატორი. გარდა ამისა, პანდემიით გამოწვეული მოლოდინის რეჟიმის შესამცირებლად და საპოლიციო სერვისების უწყვეტ რეჟიმში მიწოდების მიზნით, „112“ დაიყო სამ არხად: – „112“ – სასწრაფო სამედიცინო გადაუდებელი დახმარება; „112/1“ – პოლიცია და სახანძრო/სამაშველო სამსახური, და „112/2“ – COVID 19 და ვირუსული სიმპტომები. მიუხედავად ზემოთ ჩამოთვლილი ღონისძიებებისა, ოჯახში ძალადობის ზოგიერთი მსხვერპლის მოსაზრებით, პრობლემას „112“-ის სატელეფონო ხაზის გადატვირთვა წარმოადგენდა.
- კვლევამ ასევე ოჯახში ძალადობის მსხვერპლი ქალების **ქცევა** შეისწავლა, კერძოდ, ვის მიმართეს ძალადობის შემთხვევაში დასახმარებლად – „112“-ს, პირდაპირ პოლიციას, თუ არასამთავრობო ორგანიზაციებს. გამოკითხულთა 44% ამბობს, რომ ძალადობის შემთხვევის შემდეგ დარეკა „112“-ში, ხოლო 56% აცხადებს, რომ არ დაურეკავს. გამოკითხულთა 35% არ დარეკვის მიზეზად უნდობლობას ასახელებს; 18% – დაგვიანებულ უკუკავშირს; 30% – კი, ინფორმირებულობის ნაკლებობას. ადვოკატების მოსაზრებით, კოვიდ-19-ის პერიოდში, მსხვერპლები პოლიციის ნაცვლად, ხშირად, ქალთა უფლებებზე მომუშავე არასამთავრობო ორგანიზაციებს მიმართავდნენ. ადვოკატები ფიქრობენ, რომ არასამთავრობო ორგანიზაციაში მიმართვიანობის მიზეზი, შესაძლოა, იყოს მსხვერპლების სურვილი, ჯერ მიიღონ კვალიფიციური კონ-

სულტაცია ადვოკატისგან და მხოლოდ შემდეგ გადაწყვიტონ, რა ნაბიჯები გადადგან და მიმართონ თუ არა სამართალდამცავ ორგანოებს, შემდგომი რეაგირებისათვის. რაოდენობრივმა მონაცემმაც დაადასტურა ეს მოვლენა, კერძოდ, მსხვერპლი რესპონდენტები ამჯობინებენ ჯერ სიტუაციაში გარკვევას არასამთავრობო ორგანიზაციის დახმარებით, და შემდეგ უკვე პოლიციისთვის, მიმართვას (გამოკითხულთა 27%-მა, თავდაპირველად, ქალთა უფლებებზე მომუშავე არასამთავრობო ორგანიზაციას მიაკითხა).

- კვლევამ კოვიდ-19-ის პერიოდში პოლიციის მიერ ოჯახში ძალადობის მსხვერპლთათვის გაწეული **მომსახურება** და ამ მიზნით განხორციელებული საქმიანობა შეისწავლა. გამოკითხული რესპონდენტების 51% ამბობს, რომ კოვიდ-19-ის გამო დაწესებულმა რეგულაციებმა და შეზღუდვებმა გარკვეული ნეგატიური გავლენა იქონია პოლიციის მუშაობაზე. გამოკითხულ მსხვერპლთა 88% ამბობს, რომ პოლიციელები და გამომძიებლები დისტანციურად არ/ვერ მუშაობდნენ, შსს-ს წარმომადგენლები კი ამბობენ, რომ კანონმდებლობით შეუძლებელია გამოძიებისა და გამოკითხვის დისტანციურად ჩატარება. გამოკითხულთა 28% აღნიშნავს, რომ მათი საქმის გამომძიებელი მოხვდა კარანტინში/თვითიზოლაციაში და მას არ ჰყოლია შემცვლელი. გარდა ამისა, ოჯახში ძალადობის არც ერთი მსხვერპლი, რომელმაც მიიღო მონაწილეობა კვლევაში, არ ფლობდა ინფორმაციას, დაწერა თუ არა შსს-მ მსხვერპლების მომსახურების გასაუმჯობესებლად რაიმე ტიპის დისტანციური სერვისი. კვლევამ დაადგინა, რომ „112“-ის მობილური აპლიკაციის შესახებ რესპონდენტებს სრული ინფორმაცია არ აქვთ. იურისტების მოსაზრებით, კოვიდ-19-ის პერიოდში ოჯახში ძალადობის შემთხვევებზე რეაგირება და გამოძიების პროცესი, გარკვეულ შემთხვევებში, არ იწყებოდა სწორედ პანდემიის არსებობის მიზეზით, რაც, მათი აზრით, შესაძლოა პოლიციის გარკვეული წარმომადგენლების არაეფექტურ მუშაობაზე მიუთითებდეს.
- კვლევამ კოვიდ-19-ის პერიოდში, ოჯახში ძალადობის შემთხვევების წინა-აღმდეგ, შსს-ს მიერ **განხორციელებული ნაბიჯები** შეისწავლა და შეაფასა. პირველ რიგში, აღსანიშნავია შსს-ს მიერ მომზადებული საინფორმაციო ვიდეორგოლი, რომელიც განკუთვნილი იყო ოჯახში ძალადობის მსხვერპლთათვის, ასევე გარკვეულ ეტაპზე „112“-ის არხებად დაყოფა, რაც, კონკრეტულად ოჯახში ძალადობის მსხვერპლთათვის განხორციელდა. თუმცა, კვლევის მიხედვით, კოვიდ-19-ის ხანგრძლივი პერიოდის მიუხედავად, შსს-ს მიერ სერვისების განხორციელების ფორმების მოდიფიცირება და პანდემიით გამოწვეული შეზღუდვების მიმართ რეაგირება და სერვისების ან პროცესების შესაბამისი შეცვლა, შესაძლოა, მინიმალურად განხორციელდა. გამოწვევებს შორის იყო: გამოძიების გაჭიანურება, პასუხისმგებელ პირთა დაინფიცირების შედეგად მათი შემცვლელის სიმცირე და კონსულტაციის ან გამოკითხვის

დისტანციურად ჩატარების შეუძლებლობა. რესპონდენტთა მოსაზრებით, სახელმწიფოს მხრიდან, ასევე არ მომხდარა მათი მდგომარეობის შესწავლა და პანდემიის გამო არსებული გამოწვევების შესახებ ინფორმაციის მოძიება.

- დასასრულს უნდა აღნიშნოს, რომ კოვიდ-19 პანდემია მოულოდნელი და განსაკუთრებული მასშტაბის გამოწვევაა, რომელმაც არაერთი სირთულე შექმნა როგორც სახელმწიფო, ისე სხვა სექტორებში. თუმცა, მიუხედავად ამ სირთულეებისა, მოქალაქეთათვის საბაზისო სერვისების მიწოდება და, განსაკუთრებით კი, ოჯახში ძალადობის ან მსგავსი ტიპის სისხლისსამართლებრივ დანაშაულებზე რეაგირება და საგამოძიებო პროცესის ეფექტური წარმართვა არ უნდა შეფერხდეს. წინამდებარე კვლევა, სწორედ ამ მიზანს ემსახურება – პირველ რიგში, ხაზი გაუსვას ოჯახში ძალადობის მსხვერპლთა უფლებების დაცვის პროცესში კოვიდ-19-ით გამოწვეულ დაბრკოლებებს და, სამომავლოდ, ხელი შეუწყოს, ამ გამოწვევების გადაჭრას, სახელმწიფო და არასამთავრობო სექტორის მიერ.